

Підтримку надає:

Федеральне міністерство
продовольства і
сільського господарства

на підставі рішення
Німецького Бундестагу

Німецько-український
агрополітичний діалог

При Інституті економічних досліджень та політичних консультацій

Звіт з аграрної політики

APD/APB/01/2016

«Структура та завдання сільськогосподарських палат в Німеччині/Нижній Саксонії – опції для України»

Тетяна Іщенко
Ханс Георг Хассенпфлюг

Київ, лютий 2016

Про проект «Німецько-український агрополітичний діалог (АПД)»

Проект «Німецько-український агрополітичний діалог» підтримує Україну у справі реформування аграрного законодавства та аграрної політики з урахуванням міжнародного досвіду Німеччини та інших країн, а також міжнародних організацій (ЄС, СОТ), відповідно до принципів ринкової економіки та структурної політики. Проект підтримується Федеральним міністерством продовольства та сільського господарства ФРН в межах програми двостороннього співробітництва та реалізується у співпраці з уповноваженою компанією ТОВ ГФА Консалтинг груп та виконавцями проекту – компанією ТОВ ІАК АГРАР КОНСАЛТИНГ, Лейбніц-Інститутом аграрного розвитку в країнах перехідної економіки (ІАМО) та AFC Консультантс Інтернешнл. З українського боку відповідальним за виконання проекту є Інститут економічних досліджень і політичних консультацій (ІЕР).

www.apd-ukraine.de

Автори

Ханс Георг Хассенпфлюг
Тетяна Іщенко

hans-georg.hassenpflug@lwk-niedersachsen.de
administry@smcae.kiev.ua

ЗМІСТ

1 Створення аграрних палат в Україні¹	5
1.1 Аграрні палати (ситуація в Україні).....	5
1.2 Історія підготовки законодавства діяльності аграрних палат в Україні.....	6
1.3 Аграрні палати в Європі	9
1.4 Чи будуть аграрні палати в Україні?.....	12
2 Створення аграрних палат в Німеччині²	13
2.1 Введення	13
2.2 Історія консультування та сільськогосподарських палат в Німеччині	14
2.3 Структура та статус кво сільськогосподарських палат в Німеччині	15
2.3.1 Просторовий розподіл сільськогосподарських палат в Німеччині	15
2.3.2 Завдання сільськогосподарських палат	15
2.3.3 Організація системи палат в Німеччині	16
2.3.4 Просторові обмеження окремих адміністративних органів сільськогосподарських палат	20
2.3.5 Фінансове забезпечення та персонал	20
2.4 Сільськогосподарська палата Нижньої Саксонії – структура, завдання та фінансування	21
2.4.1 Правові основи	21
2.4.2 Завдання сільськогосподарської палати Нижньої Саксонії	21
2.4.3 Члени та клієнти	22
2.4.4 Самоуправління	22
2.4.5 Організація	23
2.4.6 Фінансування	23
2.4.7 Членський внесок до палати	24
2.5 Роль та завдання сільськогосподарської палати у впровадженні дуальної системи освіти, підвищення кваліфікації та подальшого навчання в сільському господарстві 24	
2.5.1 Цілі професійної освіти.....	25
2.5.2 Завдання відповідальних установ.....	26
2.5.3 Як на практиці відбувається навчання на фермера?	26
2.5.4 Шкільна освіта/навчання	27
2.5.5 Іспити.....	27
2.5.6 Відповідальність сільськогосподарської палати.....	28

¹ Тетяна Іщенко

² Ханс Георг Хассенпфлюг

2.5.7 Виклики та питання майбутнього в області професійної освіти	30
2.6 Актуальні виклики та політичні рамкові умови для подальшого розвитку та перспективи сільськогосподарських палат	30
2.6.1 Змінені рамкові умови	31
2.6.2 Політичний вплив	31
2.6.3 Внутрішня структура сільськогосподарських палат	31
2.6.4 Завдання та їхні відносини між собою: консультування, підтримка та контроль.	32
2.6.5 Висновок	32
2.7 Рекомендації для України	33

1 Створення аграрних палат в Україні

1.1 Аграрні палати (ситуація в Україні)

Обговорення систематичної кризи українського села можливе тільки після створення потужної незалежної організації з повноваженнями, подібними до повноважень аграрних палат в Європейських країнах. Однією з причин кризи є відсутність сталої державної стратегії, через що сільське населення не може брати участь у розвитку села та прийнятті рішень.

Європейський досвід показує, що такі незалежні сільські та сільськогосподарські організації можуть об'єднати мільйони сільських жителів, сільськогосподарських виробників та учасників сільськогосподарського ринку і брати участь у внутрішній та зовнішній аграрній політиці Європейських країн.

Аграрна палата – це неурядова організація із законними структурами та органами, працюючими в аграрному секторі.

На сьогоднішній день аграрні палати діють у Франції, Австрії, Чеській республіці, Угорщині, Словаччина, Польщі, де їхній статус визначений державним законом. Аграрні палати діяли в Україні в минулому сторіччі, і протягом останніх років було зроблено декілька спроб їх відновити. Аграрну палату, яка зараз діє в Україні було створено в 2004 році за Законом України «Про об'єднання громадян» і мала своїх представників в усіх областях країни, але її роль була надто слабка в державній політиці, а в наданні послуг своїм членам була дуже неефективною, оскільки її місія та вплив не були зазначені державним законодавчим актом.

Зусилля адаптувати закон про діяльність аграрних палат як Інституту демократизації цієї галузі не були успішними. Проект був відізнаний з парламенту наприкінці 2012 року. Згідно з цим законом Аграрна палата мала підготувати пропозиції щодо аграрного виробництва, його лобювання в державних установах і мала представляти інтереси її членів в Україні та за кордоном.

Очікувалося, що Аграрна палата буде фінансуватися з оплати членських внесків, надходжень від діяльності підприємців та створених ними підприємств і від податків на землю.

Цей проект закону мав 4 основних розділи:

- Аграрна палата отримує право розподіляти бюджетні кошти на розвиток агропромислового комплексу, а саме ті кошти, що стосуються галузевих програм, фінансування потрібних кредитів на розвиток, забезпечення прозорості реалізації процесу.
- Аграрна палата відповідальна за розвиток законодавчих актів, що стосуються агропромислового комплексу та розвитку сільських територій.
- Тільки члени аграрної палати мають право отримувати бюджетну допомогу та брати участь у бюджетних програмах.
- Аграрна палата частково фінансується з Державного бюджету, а саме з фіксованого відсотка з податку на землю.

Таким чином, у рамках угоди Асоціації Україна-ЄС, дуже важливо реанімувати цю структуру, що допоможе сільськогосподарським виробникам навчитися виготовляти продукцію згідно з європейськими стандартами та працювати за європейськими правилами.

До того ж потрібно вирішити такі задачі:

- розробка проекту закону та адаптація закону «Про державні органи влади в сільському господарстві – Аграрна палата України»;
- створення делегації представників Аграрної палати в усіх територіальних та адміністративних органах України;

- співпраця Аграрної палати з усіма представниками аграрного бізнесу та політики: виробниками, постачальниками, трейдерами, представниками органів влади, неурядовими організаціями, навчальними закладами і т. ін. на всіх рівнях;
- співпраця Української аграрної палати із зарубіжними партнерами для введення інновацій.

Було підготовлено проект Закону про аграрні палати в Україні і передано до Верховної Ради України і зареєстровано ще в грудні 2010 року.

Прийняття проекту Закону мало завданням сприяти розвиткові таких палат та їх діяльності в частині:

- підвищення ролі громадськості у формуванні та реалізації аграрної політики;
- сприяння розвитку аграрного ринку та його інфраструктури;
- інформаційного забезпечення юридичних та фізичних осіб;
- навчання та підвищення кваліфікації працюючих в аграрному секторі;
- сприяння розвитку несільськогосподарських видів діяльності, соціальної інфраструктури села;
- ініціювання діяльності та співпраці професійних об'єднань в аграрному секторі та їх підтримка;
- сприяння підвищенню якості аграрної продукції;- проведення дій, спрямованих на підтримку експорту аграрної продукції.

Законопроектом передбачено положення, яке дає аграрним палатам можливість отримання фінансування із Державного бюджету України у розмірі 2 % від дохідної частини бюджету з податку на землю.

1.2 Історія підготовки законодавства діяльності аграрних палат в Україні

13 грудня 1999 року проект Закону України «Про Аграрну палату України» було винесено на розгляд Верховної Ради України. Під час підготовки цього законопроекту було використано досвід законодавчого регулювання створення і діяльності аграрних палат, насамперед, Республіки Польща, Німеччини, а також власний дворічний досвід, оскільки більшість членів авторського колективу були пов'язані з діяльністю Львівської аграрної палати.

25 грудня 1997 року Львівська обласна рада прийняла нестандартне і єдине до цього часу рішення за номером 262 «Про доцільність створення **Львівської Аграрної палати**». Посилаючись на статтю 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» обласна рада визнала доцільним створення Львівської Аграрної палати (так записано у документі) як представницького органу власників земельних паїв та земельних ділянок.

Це рішення, було добре вибудовано організаційно. Обласна рада доручила облдержадміністрації розробити положення «Про порядок обрання представників до вищого органу управління Львівської Аграрної палати», організувати проведення зборів до вищого органу управління Львівської Аграрної палати – загальних зборів представників, а також, і це дуже важливо, подати пропозиції щодо внесення до статей видатків з обласного бюджету витрат на утримання Аграрної палати з надходжень від земельного податку протягом перших п'яти років її діяльності. На ще одному із положень цього рішення варто зробити акцент: Центру приватизації та аграрної реформи облдержадміністрації було доручено надати практичну і методичну допомогу у проведенні роз'яснювальної роботи серед населення щодо принципів, суті і намірів створення Львівської Аграрної палати.

Через місяць рішенням обласної ради було затверджено зазначене Положення, призначено вибори уповноважених представників до Львівської Аграрної палати, утворено виборчі

округи та виборчі комісії. Передбачалося, що витрати на проведення виборів здійснюватимуться за рахунок обласного бюджету.

У вересні 1998 року Управлінням юстиції у Львівській області було видано Свідоцтво про реєстрацію об'єднання громадян – громадську організацію Львівську Аграрну палату.

Унікальність цієї ситуації у тому, що влада не тільки правильно оцінила ситуацію, знайшла нестандартне на той час рішення, а й створила принаймні правовий прецедент.

За чотири роки від дня Утворення Львівської Аграрної палати змінився склад парламенту, змінилася соціально-економічна ситуація. Було розуміння потреби створення сильної організації, яка б відстоювала інтереси селян. З'явилася зацікавленість ідеєю аграрних палат.

Свідченням такої зацікавленості є поява у вересні вже 2000 року законопроекту народного депутата О. Мельникова «Про аграрні палати в Україні».

7 лютого 2002 року Комітет Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин прийняв рішення (протокол №159) рекомендувати Верховній Раді України прийняти за основу проект Закону України «Про Аграрну палату України» (реєстраційний номер 5450), внесений народними депутатами – В. Шепюю, О. Марченком, В. Мартиновським, О. Борзих (цей законопроект є цією самою версією законопроекту пана Шмідта), з урахуванням положень законопроекту народного депутата України О. Мельникова за умови доопрацювання проекту Закону України «Про Аграрну палату України» до другого читання.

Тодішній парламент так і не встиг винести на голосування цей законопроект. Тоді ініціативу перебрало Міністерство аграрної політики України.

Треба зупинитися на декількох основних моментах організаційно-правового забезпечення створення та діяльності таких палат.

Одне з найважливіших питань – **питання статусу організації**. У наших польських сусідів аграрна палата – це *орган сільськогосподарського самоврядування*. Закон про сільськогосподарські палати землі Нижня Саксонія визначає їх як *публічно-правові корпорації*. В обох випадках їх діяльність регулюється законом. Щодо нашої ситуації, мова йде фактично про громадську організацію з особливим статусом, створення і діяльність якої визначається Законом.

Можливість особливого статусу передбачається статтею 2 Закону України «Про громадське об'єднання», де зазначено, що дія цього Закону **не поширюється на** суспільні відносини у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення:

- 1) політичних партіях;
- 2) релігійних організаціях;
- 3) непідприємницьких товариств, що утворюються актами органів державної влади, інших державних органів, органів влади Автономної республіки Крим, органів місцевого самоврядування;
- 4) асоціацій органів місцевого самоврядування та їх добровільних об'єднань;
- 5) саморегульованих організацій, організацій, які здійснюють професійне самоврядування;
- 6) непідприємницьких товариств (які не є громадськими об'єднаннями), утворених на підставі інших законів.

Ще один момент – **неприбутковість організації**. Це важливо, як і те, що це положення має бути нормою закону. Дехто, опонуючи, посилається на те, що надання неприбуткового статусу є компетенцією спеціальних (податкових) органів, а аграрна палата, як перед-

бачено законопроектом, буде отримувати прибуток. У відповідь можна звернути увагу на існуючі прецеденти. Наприклад, Законом України «Про кредитні спілки» останні визнані апіорі неприбутковими. Окрім того, отримання прибутку не є основною метою діяльності аграрної палати.

Інший важливий момент: хто може бути членами такої організації. У зарубіжній практиці є декілька критеріїв:

- 1) тільки фізичні особи;
- 2) тільки юридичні особи;
- 3) і фізичні, і юридичні особи.

У кожному випадку є спеціальні правила щодо голосування, участі у виборчому процесі.

Різні критерії запропоновані у названих законопроектах. У кожному випадку є також свої плюси і мінуси. Львівська Аграрна палата обрала шлях, коли членами палати є громадяни – власники земельних ділянок чи паїв, а не юридичні особи.

Викликало й певну дискусію питання щодо *можливості здійснення аграрними палатами завдань органів місцевого самоврядування та органів державної влади*. Відповіддю може бути те, що мова йде не про делегування повноваження, а про певні договірні відносини органів влади і аграрних палат.

Крім Львівської Аграрної палати в Україні діє і **Запорізька обласна аграрна палата**.

Нижче надаються результати діяльності Запорізької обласної аграрної палати.

- 25.12.2015р. Участь у позачерговому та черговому засіданні Загальних зборів Громадської ради при Запорізькій ОДА
- 18.12.2015р. Участь в установчих зборах Асамблеї української сторони платформи громадянського суспільства Україна – ЄС. ЗОАП член Робочої групи 3 «Економічна співпраця, зона вільної торгівлі, транскордонне співробітництво» Київ
- 24-25.11.2015р. Міжнародний семінар «Підвищення стійкості до наслідків змін клімату в сільськогосподарському секторі Південної України», Одеса
- 17.11.2015р. Звернення до виконуючого обов'язки Головного управління Держгеокадастру у Запорізькій області Шляхового В.В. щодо створення постійно діючого консультативно-дорадчого органу при Головному управлінні Держгеокадастру в Запорізькій області.
- 27–28.10.2015р. Участь у виставці ІнтерАГРО Комплекс 2015. Участь у заходах (виставки, конференції та платформи Київ)
- 21-25.09.2015р. Ознайомча поїздка до сільськогосподарських палат Франції. Організовано у співробітництві з Постійно діючою асамблеєю сільськогосподарських палат (ARCA) Франції в рамках програми ЄС TAIEХ.
- 16.09.2015р. Участь та виступ на Презентації двотомного підручника «Аграрна економіка . Фермер» Том 1 . Базовий рівень, Том 2 . Професійний рівень в українському перекладі на базі ДУ «НМЦ «Агроосвіта», Київ
- 15.07.2015р. Участь та виступ в інформаційно-консультаційному семінарі центру ресурсоефективного та чистого виробництва – Україна «Переваги біотехнологій як способу збереження ресурсів», Вінниця
- 22.06.2015р. Участь у міжнародній конференції «Інформаційне забезпечення сільськогосподарської обслуговуючої кооперації та малого і середнього бізнесу», м. Київ
- 10.05.2015р. Виступ на академічних слуханнях у залі засідань Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України «Українське село і селянство в

умовах холдингізації: чи будуть в Україні запроваджені європейські засади сільського розвитку»

02.03.2015р. Розробка концепції Законопроекту «Про органи аграрного саморегулювання в Україні» Було перейменовано в Законопроект «Про основи саморегулювання в аграрному секторі України» і розроблено фірмою ОМП на виконання пункту 228 розділу «Нова продовольча політика» Програми діяльності Кабміну Запоріжжя

27.02.2015р. Участь у розробленні «Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015 – 2020 роки», Запоріжжя – Київ

З грудня 2014 року до цього часу Постійна участь у роботі Громадської Ради при Запорізькій обласній державній адміністрації в складі Президії та Комітеті громадської ради з питань агропромислового комплексу , продовольчої безпеки, розвитку села та сільських територій, земельних відносин.

Досвід роботи Львівської та Запорізької аграрних палат та вивчення зарубіжного – це у багатьох випадках відповіді на поставлені запитання та напрями роботи на майбутнє.

1.3 Аграрні палати в Європі

Професійне самоуправління (саморегулювання) через Аграрні палати в Німеччині є одним з основних принципів німецької демократичної держави. Аграрні палати в Німеччині було засновано близько ста років тому. Основу було закладено законом про аграрні палати 1894 року. Головна мета – вимагати професійної підготовки і технічного прогресу у сільському господарстві задля підвищення конкурентоздатності сільськогосподарських товаровиробників, а також представництво їх інтересів у державних органах. Хоча, з іншого боку, у східних землях об'єднаної Німеччини діяльність аграрних палат не відновлено.

Дуже близьким, цікавим і корисним є досвід аграрних палат Франції, Польщі.

Європейські Аграрні палати: 13 країн

«Старі» Аграрні палати:

- Австрія (1908)
- Франція (1924)
- Німеччина (1849-1900)
- Люксембург(1924)

«Нові» Аграрні палати (утворені або відтворені після 1989):

- Чеська Республіка(1992)
- Хорватія (2009): наразі в складному становищі
- Естонія (1996): Аграрна та Комерційна палата
- Угорщина (1994): нещодавно відтворено
- Латвія: наразі новини відсутні, можливо закрито
- Литва
- Польща (1919, відтворена в 1995)
- Словаччина
- Словенія (2000)

Роль Аграрних палат в Європі

Консультативна та технічна роль:

- Австрія
- Франція
- Німеччина
- Люксембург
- Словенія

Головним чином, консультативна роль:

- Чеська Республіка
- Естонія
- Угорщина
- Литва
- Польща
- Словаччина

Різноманітність у розмірах аграрних палат

Країна	Кількість працівників
Франція	8000
Німеччина	4657
Австрія	2100
Угорщина	350
Польща	267
Словенія	49
Люксембург	33
Естонія	14

Аграрні палати Франції - Коротка історія

1924/27 Створення сільськогосподарських палат

1936 Створення АРСА (Постійна Асамблея Аграрних палат), національної федерації

1949 Відродження сільськогосподарських палат

1961/62 «прийняття законів, орієнтовані на сільське господарство»

1966 Дорадчі служби трансформуються в Аграрні палати

Правовий статус та основні ролі

Державний орган керується обраними представниками, маючи 2 основні ролі:

1. **Консультативна роль** у сільському господарстві та проблемах сільських територій.
2. **Технічна роль:** широкий спектр послуг, що надаються фермерам та роботодавцям у сільському господарстві.

Демократична система виборів

2 770 000 індивідуальних голосів та 50 000 групових голосів

Мережа аграрних палат

- 110 Аграрних палат по всій Франції :

- 88 палат на районному рівні.
- 21 обласних палат.
- Постійна Асамблея Аграрних палат.
- **4 200** виборних представників.
- **~8 000** найнятих працівників (~75 % інженерів та техніків).
- **Бюджет : ~700 млн €.**
 - ~50% фінансується з податку на землю.
- **Esitpa:** Інститут Палат, який займається сталим сільським господарством, продуктами харчування та агробізнесом.

APCA (Постійна Асамблея сільськогосподарських палат)

- Асамблея складається з «департаментальних» Президентів та регіональних аграрних палат
- Завдання та послуги:
 - Представництво на національному, Європейському та міжнародному рівні.
 - Координування роботи мережі Аграрних палат.
 - Експертиза в сільському господарстві, аграрній політиці та законодавстві.
 - Послуги та проекти на національному рівні: інформація, комунікація, веб-сторінки, програмне забезпечення, консультаційні тренінги, розповсюдження сільськогосподарської продукції та популяризація сільського туризму.
 - 175 працівників.
 - Бюджет: 38 млн євро.

ESITPA: Інститут Палат, який займається сталим сільським господарством, продуктами харчування та агробізнесом

- Заснований в 1919 р.
- Керівництво:
 - Керуючий орган (вкл. APCA та Палати)
 - Навчальна рада
 - Наукова рада
- 500 студентів
- 4 навчальні програми ("інженер"— рівень магістра)
- 2 навчальних напрями: традиційне навчання або професійна підготовка
- 1 мультидисциплінарне дослідження підрозділу АгріТер:
 - 2 основні дослідницькі системи:
 - Біологічна та фізико-хімічна характеристика землі, поліпшення зрошувальної системи.
 - нехарчове оцінювання сільськогосподарських побічних продуктів.
 - 17 дослідників:
 - 7 аспірантів
 - 6 щойно захищених дослідників
 - 4 патенти з 2009 р.
 - 9 захищених дисертацій з 2005 р.

Фінансові ресурси Аграрних палат

- Загальний бюджет Аграрних палат: ~700 млн €
- Фінансові ресурси:
 - ½ податки
 - ¼ угоди, контракти, проекти
 - ¼ комерційні послуги
- Тенденції:
 - зменшення надходження від податків;
 - збільшення частки доходів від комерційних послуг.

1.4 Чи будуть аграрні палати в Україні?

Якщо будуть, то якими? І якою їх буде роль у суспільстві? Сьогодні відповіді на ці запитання багато в чому знаходяться в площині активності і селян, і влади, особливо в контексті адміністративної реформи.

Дуже важливо, щоб організаційно-правові аспекти, питання формування законодавства щодо створення і діяльності аграрних палат були розглянуті у всіх регіонах України. Важливо врахувати особливості всіх регіонів України. Загалом, такий підхід і витримано в існуючих законопроектах, але на жаль, вони вже застаріли, і потребують нового переосмислення з урахуванням досвіду Європейських держав. І, на нашу думку, вони мають стати важливим ланцюгом в місцевому (обласному, районному) управлінні аграрної сфери, взяти на себе надання консультаційних послуг і підтримки (координації) прикладної (практичної) освіти, зокрема навчання за дуальною формою.

З цією метою доцільно б було провести цикл семінарів. Місія аграрних палат – надати пропозиції до Мінагрополітики України, підготувати (оновити) проект закону; вивчити досвід дуального навчання в Європейських державах, провести семінари, розробити положення про дуальну систему підготовки кадрів для аграрного виробництва.

2 Створення аграрних палат в Німеччині

2.1 Введення

В Німеччині в окремих федеральних землях сільськогосподарське консультування розвинулось дуже по різному. Після возз'єднання в нових федеральних землях найбільшого розвитку набула консультаційна діяльність на чисто приватній основі. Поряд із багатьма консультаційними підприємствами, об'єднаннями та союзам, яким надають підтримку фермери, консультаційні послуги також пропонують і інші підприємства, зокрема, з продовольчої промисловості, канцелярії та бюро по плануванню. Через приватноправову структуру, такий підхід до консультаційної діяльності як мінімум частково відрізняється від підходів до консультування селянських союзів та державного аграрного управління.

На відміну від цього, в старих федеральних землях домінує офіційне сільськогосподарське консультування. В той час, як в Баварії та Баден-Вюртемберзі основна робота здійснюється безпосередньо державним аграрним управлінням в формі сільськогосподарських відомств поряд із консультаційними об'єднаннями та селянськими союзами, у північно-західних федеральних землях шляхом передачі повноважень державних органів, вже більше ніж 100 років основні завдання в області аграрного консультування та управління виконують сільськогосподарські палати. (Дивись малюнок 1).

Малюнок 1: Аграрне управління та консультаційна діяльність в Німеччині

Джерело: Аграрна палата Нижньої Саксонії

Сільськогосподарські палати є установами для представлення та управління інтересами сільського та лісового господарства, а також садівництва. Однак, представлення інтересів зазначених професій на політичному рівні не є завданням сільськогосподарської палати.

В послідуєчому описі буде представлена історія, правові основи, постановка завдань та структура системи палат в рамках офіційного консультування. В цьому зв'язку більш детально буде розглянута сільськогосподарська палата Нижньої Саксонії.

2.2 Історія консультування та сільськогосподарських палат в Німеччині

Консультування яке підтримується або забезпечується офіційним службами має в Німеччині довгу традицію. Основи сільськогосподарського консультування були закладені іще в середині 19 століття. Носіями його на початку виступали сільськогосподарські об'єднання, які з 1810 року поширилися по всій території сучасної Федеральної республіки, та які займалися представленням та просуванням інтересів сільського господарства.

Виникнення сільськогосподарських зимових шкіл сприяло подальшому розвитку консультування. Окрім навчальної діяльності навчальний персонал також слугував переїзними вчителями. Перші сільськогосподарські консультанти були наймані на роботу сільськогосподарськими об'єднаннями та направлені до сіл, щоб займатися просвітницькою діяльністю серед селян на зборах та через курси. Такий розвиток сприяв порівняно швидкому поширенню сільськогосподарського консультування та його визнанню державою, як заходу для підтримки сільського господарства.

Все більше і більше сільськогосподарські об'єднання переймали завдання сільськогосподарських міністерств по навчанню. Виникла всеохоплююча сітка сільськогосподарських відомств з приєднаними до них сільськогосподарськими школами («сільськогосподарські зимові школи»), яка з плином часу все більше підлаштовувалася до господарчих рамок умов.

Так як в 19 столітті через відміну ввізного мита на худобу, деревину та зернові, а також поширення по всьому світі виробництво пивоварних зернових підірвало доходи від сільськогосподарських продуктів, прусські провінції додатково уможливили створення сільськогосподарських палат. Останні повинні були сприяти розвитку власного сільськогосподарського виробництва та підтримувати його працездатність для подальшого укріплення економіки. Прогресивні фермери також вбачали в цьому їхню більшу вагу в політиці та громадській діяльності.

1849 року було засновано першу німецьку сільськогосподарську палату в об'єднанні ганзейського міста Бремен. Тільки 1894 року за нею послідувала наступна в Пруссії. Між 1899 та 1911 роками в наступних одинадцяти містах німецької імперії послідувало заснування подібних інституцій. 1927 року в усіх країнах німецької імперії існували сільськогосподарські палати, як коопераційні представлення інтересів професійних кіл.

Під час націонал-соціалістичної диктатури в Імперському земельному стані були введені сільськогосподарські палати і таким чином ситуація уніфікувалася.

Після війни сільськогосподарські палати були відновлені тільки в окремих федеральних землях. В Баварії та Баден-Вюртемберзі було створено безпосереднє державне аграрне управління. Також в зоні колишньої радянської окупації збереглося центральне державне управління без спеціального фермерського представництва.

Так як представники аграрних професій не могли дійти єдиної думки на території всієї федеральної землі щодо концепції сільськогосподарських палат, в 1972 році гессенська сільськогосподарська палата перетворилася на державне сільськогосподарське управління.

В подальшому, з 2004 по 2006 роки були об'єднані сільськогосподарські палати в Нижній Саксонії та Північному-Рейні-Вестфалії.

2.3 Структура та статус кво сільськогосподарських палат в Німеччині

В північних та західних федеральних землях (від Саару до Шлезвіг-Гольштейн) колишньої британської зони окупації наразі існують сільськогосподарські палати у правовій формі публічно-правової корпорації, які представляють інтереси їхніх членів та виконують завдання аграрного управління на основі обов'язкового членства.

Законодавчу основу для роботи сільськогосподарських палат в окремих федеральних землях створюють «Закони про діяльність сільськогосподарських палат» (наприклад, «Закон про сільськогосподарську палату Нижньої Саксонії (LwKG)» в редакції від 10. лютого 2003 року, який останнього разу було змінено в статті 9 супроводження домашнього господарства G 2012 від 9. 12. 2011 року).

Значне напруження у стосунках для сільськогосподарських палат зараз виникає з їхньої подвійної функції «Самоуправна корпорація – уповноважене земельне відомство»:

Так, з одного боку палата виконує функцію «професійної самоуправної організації» для усіх фермерів (примусове членство), зокрема, відповідальної за консультування та підтримку виробництва аграрної продукції; з іншого боку, вона, як «уповноважене земельне відомство» відповідального земельного Міністерства (наприклад, Міністерства продовольства, сільського господарства та захисту прав споживачів Нижньої Саксонії) виконує державні завдання, як, наприклад, забезпечення професійної освіти або адміністрування та контроль програм по підтримці аграрного сектору.

Протягом кількох останніх років сільськогосподарські палати піддаються значному тиску, який вимагає їхнього пристосування. З боку земельного уряду витрати на персонал та виробничі засоби значно скорочуються та вимагаються організаційні реформи (наприклад, вимоги щодо об'єднання на різних регіональних рівнях).

2.3.1 Просторовий розподіл сільськогосподарських палат в Німеччині

У семи північно-західних федеральних землях існують сільськогосподарські палати. Кожна палата у своїй роботі охоплює по одній федеральній землі (Дивись малюнок 1, Сторінка 3).

2.3.2 Завдання сільськогосподарських палат

Завдання сільськогосподарських палат охоплюють сприяння та супроводження сільського господарства, включаючи лісове господарство, садівництво, овочівництво та виноробство, а також риболовство у внутрішніх водоймищах, щодо областей техніки виробництва, збуту продукції, навчання, консультування та проведення досліджень. Спектр завдань сільськогосподарських палат розподіляється на обов'язкові завдання та виконання завдань, які знаходяться у відомстві вищих адміністративних органів.

Так звані обов'язкові завдання палати визначені в земельних законах. У Північному-Рейні-Вестфалії в Законі про заснування сільськогосподарської палати (§ 2) стоїть: *«Сільськогосподарська палата має завдання сприяти та супроводжувати сільське господарство та тих, хто ним займається на професійній основі.»* В Нижній Саксонії цей пункт додатково розширений в бік орієнтації на суспільний добробут. Там до завдань належить (§ 2), *«сприяти інтересам сільського господарства та тих, хто ним займається на професійній основі у рівнозві з інтересами всього суспільства».*

До визначених **обов'язкових завдань**, які відрізняються в залежності від земельного закону, зокрема належать:

- Сприяти покращенню економічності, гарному сприйняттю навколишнім середовищем та захисту прав споживачів при виробництві сільськогосподарської продукції та впливати на утримання тварин, щодо їхньої відповідності наявній площі та потребам виду.
- Забезпечувати професійну освіту, а також продовження навчання, пов'язане з професійною діяльністю, для усіх зайнятих в сільському господарстві та підтримувати підприємства у їхньому сталому розвитку через консультування.
- За допомогою консультування впливати на питання збуту сільськогосподарської продукції, а також сприяти регіональному збуту.
- Відкривати додаткові потенціали по виробництву, збуту та отриманню прибутку, зокрема в області відтворювальної сировини та відновлювальної енергетики.
- Доносити до суспільства знання про основи сталого сільського господарства та особливе значення сільського господарства для захисту навколишнього середовища, природи, тварин та прав споживачів.
- Підтримувати найманих працівників.
- Проводити призначення та приведення до присяги сільськогосподарських експертів.
- Консультувати відомства та суди через сільськогосподарську експертизу та висловлювання своєї думки щодо законів.
- Надавати інформацію, яка відноситься до ринкової економіки (котирування цін, тощо).
- Впливати на законодавчо врегульовані процеси, як представники суспільних інтересів.

Завдання, які знаходяться у відомстві вищих адміністративних органів передаються сільськогосподарським палатам відповідними земельними урядами та виконуються під професійним наглядом відповідних Міністерств (наприклад, Міністерство захисту клімату, навколишнього середовища, сільського господарства, захисту природи та прав споживачів в Північному-Рейні-Вестфалії; Міністерство продовольства, сільського господарства та лісівництва в Нижній Саксонії).

До них належать, наприклад:

- Державні контрольні завдання:
- Контроль підприємств при повідомленні про правопорушення, перевірка відповідного використання добрив та засобів захисту рослин.
- Здійснення заходів по підтримці в рамках аграрної політики ЄС, Федерації та федеральної землі.

Більше того, палати часто представляються у вигляді **підприємств, які надають послуги**. Вони консультують представників продовольчої промисловості, торгівлі, а також громад, відомств та споживачів.

Для забезпечення фінансової основи палати приймають все більш активну участь в таких областях, як регіональний збут та розвиток (LEADER+, INTERREG III), а також у проведенні лабораторних досліджень та видачі різноманітних експертних висновків. Сільськогосподарська палата Нижньої Саксонії є особливо активною в цій області.

2.3.3 Організація системи палат в Німеччині

Сільськогосподарські палати в Німеччині є публічно-правовими корпораціями. Для підприємств сільського та лісового господарства, садівництва, а також для осіб, які є найманими працівниками в сільському та лісовому господарствах, а також садівництві сільськогоспо-

дарські палати є обраним органом самоуправління, який представляє фахові інтереси представників професії.

Демократичним шляхом обрані представники, які виконують їхні повноваження на громадських засадах, та штатні спеціалісти в цих інституціях тісно працюють разом. (Дивись Малюнок 2).

Малюнок 2: Організація сільськогосподарських палат Нижньої Саксонії

Джерело: Аграрна палата Нижньої Саксонії

2.3.3.1 Суспільно корисна робота/робота на громадських засадах

Представництво виборчих посад на громадських засадах складається з основних зборів або **Зборів палати**, основного комітету або **Правління** та з **Президентів**.

Найвищим установчим органом, який приймає рішення, є **Збори палати**, в яких представлені виключно ті члени, які працюють на громадських засадах.

У виборчій групі 1 (підприємці) право голосу мають «*фізичні особи, які займаються господарчою діяльністю на сільськогосподарському підприємстві в якості його власників, вигодонабувачів (узуфруктуарів) або орендарів*», (...)

У виборчій групі 2 (наймані працівники) право голосу мають особи «*які займаються професійною діяльністю у сільськогосподарських підприємствах в якості найманих працівників*, (...)» (§ 7 Закон про палату Нижньої Саксонії).

Дів третини обраних до Зборів палати повинні належати до виборчої групи 1 та одна третина до виборчої групи 2.

Збори палати формуються з обраних членів сільськогосподарської палати та з призначених на цю посаду членів.

В Нижній Саксонії можуть бути призначені на посаду максимально 30 представників з професійної групи садівництва (мін. 7), лісівництва (мін. 3), сільських жінок (мін. 6), рибиництва та бджільництва (мін. 3), сільськогосподарського виробництва в якості побічного джерела доходів (мін. 2), а також органічного виробництва (мін. 2). (§ 14 Закон про палату Нижньої Саксонії)

Як правило, у всіх федеральних землях через єдині списки до виборчої групи 1 Зборів палати потрапляють представники селянських союзів (наприклад, голови округів).

Збори палати визначають основні правила виконання завдань та приймають рішення важливого значення, приймають рішення щодо великих інвестицій та затверджують бюджет.

Збори палати з числа своїх членів обирає Правління та Президентів (наприклад, в Нижній Саксонії на три роки), а також різні інші органи, які працюють на громадських засадах (наприклад, фахові комітети), які тісно співпрацюють з основними членами.

Правління, на чолі з Президентом, є відповідальним з одного боку за поточну роботу та в той же час представляють собою найвищу управлінську структуру для співробітників.

Президент виконує обов'язки:

- Представника палати (судове та позасудове представлення інтересів палати)
- Відповідального за поточну роботу (разом з Правлінням)
- Найвищого управлінця з правових питань по роботі з персоналом
- Керівника зборів палати та Правління.

Збори палати обирають фахові комітети, які працюють на громадських засадах, а також Директора, як голову служби для державних службовців, найманих працівників та співробітників сільськогосподарської палати.

Директори палат обираються строком на 12 років в Північному-Рейні-Вестфалії, у Рейнланд-Пфальці на 10 років, в Нижній Саксонії на 6 років та у Шлезвіг-Гольштейні на 5 років. Призначення на посаду Директора потребує погодження з відповідальним Міністерством.

Фахові комітети виконують особливі завдання, які перед ними ставлять Збори палати.

Фахові комітети усіх сільськогосподарських палат розподіляють тематично, так їх можна віднести до наступних областей:

- управління (персонал, право, фінанси, можливо електронна обробка даних)
- навчання (освіта, підвищення кваліфікації, продовження навчання)
- інститути / дослідні станції
- сільськогосподарське консультування (техніка виробництва, тваринницьке та рослинницьке виробництво)
- виробничо-економічне консультування / ринок
- регіональний розвиток, впорядкування інфраструктури, захист навколишнього середовища.

Для **Посад на громадських засадах** можна встановити наступні відмінності між окремими сільськогосподарськими палатами:

- число членів в різних органах Зборів палати та Правління
- різні назви органів:
- Наприклад, сільськогосподарська палата Північному-Рейні-Вестфалії: основні збори / основний комітет;
- сільськогосподарська палата Нижньої Саксонії: збори палати / правління
- вид, число та об'єднання завдань фахових комітетів
- тривалість строку повноважень, від трьох до п'яти років (члени Зборів палати, Правління, Президент).

2.3.3.2 Основна служба

Основна служба відділена від Посад на громадських засадах та утворює основу апарату управління. Основна служба розподіляється на різні області діяльності або відділи (реферати), інститути та регіональні філії (районні представництва, зовнішні філії, окружні представництва, представництва у містах).

Директор палати або Голова є найвищим за посадою штатним співробітником сільськогосподарської палати. Його завдання поширюються на справи внутрішнього управління та координацію фахових завдань аж до впровадження рішень Правління. Він є головою по службі для державних службовців, найманих працівників та співробітників, а також одночасно держслужбовцем відповідної федеральної землі.

Дійсною фаховою роботою займаються штатні співробітники. Між ними та співробітниками, які працюють на громадських засадах, зазвичай існує тісний, та часто особистий контакт. Відповідні керівники областей діяльності/відділів та/або керівники адміністративного апарату звітують перед відповідними фаховими органами, які працюють на громадських засадах, та прислухаються до їхніх ініціатив та пропозицій.

Весь підпорядкований апарат управління виконує рішення Зборів палати/Правління. Зазвичай існує єдиний центральний адміністративний орган, який включає в себе різноманітні реферати областей діяльності/відділів.

Тематично **Реферати** можна розподілити подібно фаховим комітетам. Загалом за змістом можна сформулювати наступні напрямки:

- управління (фінанси, персонал, право);
- навчання/ професійна освіта;
- економіка та організація виробництва / ринок;
- рослинницьке виробництво;
- тваринницьке виробництво, луки та пасовища / корми;
- сільськогосподарська техніка та будівництво;
- експертна справа та тестові підприємства;
- робота сільських жінок;
- робота найманих працівників;
- садівництво;
- лісівництво;
- впорядкування інфраструктури, навколишнє середовище та захист природи;
- перевірка звітності.

Інші реферати зокрема займаються:

- органічним виробництвом та / або відтворювальною сировиною;
- сільськогосподарським виробництвом, як додатковим джерелом доходів.

Відмінності в Основній службі можна визначити наступним чином:

- Тематично дуже подібні реферати; відділи або спеціальні області в різних палатах організовані дуже по-різному. Це з одного боку стосується різного віднесення певних визначених завдань до однієї області, а з іншого боку також ступеня диференціації загалом (кількість рефератів, тематичне диференціювання певних областей).

- Наприклад, сільськогосподарські палати в Нижній Саксонії та Північному-Рейні-Вестфалії розподілені дуже по-різному. У Саарі або також у Шлезвіг-Гольштейні на противагу цьому багато спеціальних областей об'єднані разом, наприклад, лісівництво та захист природи.
- Назви органів використовуються по-різному, наприклад, у сільськогосподарській палаті Нижньої Саксонії: Директор; сільськогосподарська палата у Шлезвіг-Гольштейні: Голова або сільськогосподарська палата Нижньої Саксонії: спеціальна область, сільськогосподарська палата у Рейнланд-Пфальці: відділ; у Шлезвіг-Гольштейні: відомство.
- Просторові обмеження окремих адміністративних органів в рамках головного представництва здійснені дуже по-різному (Дивись сторінку 13).

2.3.4 Просторові обмеження окремих адміністративних органів сільськогосподарських палат

Окремі сільськогосподарські палати підрозділяються до робочого рівня на місці дуже по-різному. Як щодо основних напрямків завдань, так і просторового відношення окремих областей існують значні відмінності:

Рівень федеральної землі: палати є відповідальними за всю федеральну землю.

Районний рівень: районні представництва існують тільки у сільськогосподарських палат Нижньої Саксонії та Рейнланд-Пфальцу. В той час, як в Нижній Саксонії з цими проміжними рівнями пов'язано виконання спеціальних завдань (регіональний розвиток/захист навколишнього середовища; рослинництво/захист рослин; тваринництво), зовнішні представництва (відповідно до районних урядів) у Рейнланд-Пфальці займаються таким самим спектром завдань, як і центральне представництво у Бад Кройцнах (Bad Kreuznach).

Регіональний рівень / окружний рівень: Окремі палати надають перевагу регіональному рівню. В залежності від ступеня об'єднання вони майже повністю такі самі по покриттю, як і округи федеральних земель (наприклад, Рейнланд-Пфальц з 17 окружними представництвами). На противагу цьому, наприклад, у сільськогосподарській палаті Нижньої Саксонії декілька округів обслуговуються одним окружним представництвом, разом із зовнішнім представництвом (наприклад, окружне представництво Ольденбург Південь (Oldenburg Süd) є відповідальним за округи Ольденбург, Клоппенбург та Вехта). У Шлезвіг-Гольштейні існує тільки лише дев'ять так званих навчальних та консультаційних центрів або представництв (BBZ / BBS).

2.3.5 Фінансове забезпечення та персонал

Бюджети сільськогосподарських палат складаються переважно із відрахувань федеральних земель, зборів за надані послуги та членських внесків фермерів (так звані податки на палату).

За рахунок відрахувань з боку федеральних земель фінансується виконання переданих державних завдань. Розміри окремих позицій значно відрізняються одна від одної в різних палатах.

В той час, як доволі невеличкий бюджет сільськогосподарської палати в Саарі, у менше ніж 10,0 млн. €, майже на три четверти складається з відрахувань федеральної землі, у Північному-Рейні-Вестфалії з бюджетом у майже 175 млн. € він утворюється з державних відрахувань лише на 59,2%, а у сільськогосподарської палати Нижньої Саксонії при розмірі бюджету у 193 млн. € - лише 37%.

Висока частка надходжень до бюджету від зборів за надання певних послуг та інших джерел у сільськогосподарській палаті Нижньої Саксонії відбивається на вже зазначеній її орієнтації на надання послуг.

З позиції особистого майнового права, сільськогосподарські палати мають повноваження надавати послуги, що означає, що вони можуть без погодження з іншими (наприклад, з Міністерством) наймати на роботу найманих працівників та призначати їх державними службовцями/урядовцями.

2.4 Сільськогосподарська палата Нижньої Саксонії – структура, завдання та фінансування

Сільськогосподарська палата Нижньої Саксонії є самоуправною організацією сільського господарства Нижньої Саксонії. 1. січня 2006 року вона утворилася в результаті об'єднання сільськогосподарської палати у Ганновері та сільськогосподарської Везер-Емс (Weser-Ems) в Ольденбурзі та має свою юридичну адресу в Ольденбурзі.

2.4.1 Правові основи

Правові основи створюють Закон про сільськогосподарську палату Нижньої Саксонії (LwKG) в редакції від 10. лютого 2003 року, який останнього разу було змінено через статтю 9 супроводження домашнього господарства G 2012 року від 9. 12. 2011 року та основний статут сільськогосподарської палати Нижньої Саксонії в редакції від 21.11.2013 року.

Юридичний статус сільськогосподарської палати – це публічно-правова корпорація. Правовий нагляд за її діяльністю здійснює Міністерство продовольства, сільського господарства, захисту прав споживачів та розвитку сільських регіонів Нижньої Саксонії.

На своєму засіданні в листопаді 2013 року основні Збори палати прийняли рішення, таким чином змінити основний статут, щоб в майбутньому повідомлення сільськогосподарської палати публікувалися на інтернет сторінці сільськогосподарської палати, а у «Land & Forst» (земля та ліс) давалася вказівка на публікацію та місце публікації. Міністерство продовольства, сільського господарства, захисту прав споживачів Нижньої Саксонії погодило основний статут у змінений формі.

2.4.2 Завдання сільськогосподарської палати Нижньої Саксонії

Сільськогосподарська палата Нижньої Саксонії представляє фахові інтереси роботодавців та найманих працівників в сільському та лісовому господарстві, а також садівництві Нижньої Саксонії. Найважливішими завданнями сільськогосподарської палати є консультування, а також навчання, підвищення кваліфікації та подальше навчання роботодавців та найманих працівників у сільському та лісовому господарстві, а також садівництві.

Окрім того, сільськогосподарська палата виконує численні інші завдання з державної області впливу за запитом з боку федеральної землі, як відповідальна установа. До цього, зокрема, належить виконання більше ніж 50 законів та постанов, а також адміністративне управління багатьма завданнями/програмами в області державної аграрної підтримки.

У порівнянні з іншими публічно-правовими та державними корпораціями, сільськогосподарська палата в Нижній Саксонії виконує завдання сільськогосподарського фахового відомства.

Робоче поле консультування включає не тільки особисту розмову на підприємстві, до нього належить також єдина в своєму роді справа по польовим дослідженням, які покривають

всю федеральну землю, а також аналізи та спостереження за аграрними ринками разом з підготовкою огляду по стану кон'юнктури ринків.

В якості відповідальної установи сільськогосподарська палата опікається біля 6000 учнів, які вивчають «зелені професії» та домашнє господарство. В навчанні, підвищенні кваліфікації та продовженні навчання сільськогосподарська палата пропонує щорічно більше 500 семінарів, до цього іще курси для майстрів та інші навчальні курси, які надають кваліфікації у певних професіях. Пропозицію доповнюють з'їзди, заходи з доповідями та дні поля.

Окрім цього, сільськогосподарська палата сама є навчальним підприємством. Щорічно на базі сільськогосподарської палати Нижньої Саксонії проходять навчання близько 40 молодих спеціалістів.

2.4.3 Члени та клієнти

Область обслуговування сільськогосподарської палати Нижньої Саксонії управляє близько 2,6 мільйонів гектар сільськогосподарських угідь, з яких близько 1,9 мільйонів гектар припадає на ріллю та 0,7 мільйонів гектар на луки та пасовища. До того ж сюди додаються близько 700.000 гектарів приватного лісу.

Членами та клієнтами сільськогосподарської палати є близько 40.000 сільськогосподарських підприємств. Окрім того сільськогосподарська палата Нижньої Саксонії фахово обслуговує близько 4300 підприємств, які займаються садівництвом та біля 50.000 приватних власників лісу, а також біля 160 підприємств зі змішаним рибальством на узбережжі та у відкритому морі, 60 рибпромислових господарств з промислом у внутрішніх водоймищах та 150 підприємств з області аквакультури.

Як фахове сільськогосподарське відомство та «носій суспільних інтересів» сільськогосподарська палата тісно співпрацює з громадами, земельними округами та установами федеральної землі Нижня Саксонія та представляє професійні інтереси сільського господарства.

2.4.4 Самоуправління

В сільськогосподарській палаті тісно співпрацюють обрані представники професійних кіл на громадських засадах зі штатними спеціалістами. Найвищим установчим органом сільськогосподарської палати є Збори палати. Кожні шість років вони заново формуються. В них разом працюють 138 членів на громадських засадах, з яких 2/3 належать до сільськогосподарських підприємців та 1/3 до найманих працівників з сільського та лісового господарства, а також садівництва та рибництва.

Члени зборів палати призначають до 30 інших осіб з різних сільськогосподарських професійних груп (дивись також Сторінку 9, 5. Абзац). Надалі Збори палати створюють фахові комітети за певними областями завдань, чиїм завданням є підготовка пропозицій щодо прийняття певних рішень органами, які працюють на громадських засадах.

Кожні три роки Збори палати обирають Президента, двох заступників, а також до дванадцяти інших членів, які разом входять до Правління сільськогосподарської палати (тож всього 15 осіб), яке працює на громадських засадах.

Правління обирає Директора сільськогосподарської палати на строк служби у шість років. Він таким чином є головою над державними службовцями та найманими працівниками і займається веденням справ поточного управління та виконанням завдань, які знаходяться у відомстві вищих адміністративних органів.

2.4.5 Організація

Поточні справи сільськогосподарської палати Нижньої Саксонії веде Директор палати разом із співробітниками. Для цього в сільськогосподарській палаті зайняті в шести колах діяльності (управління, підтримка, сільське господарство, лісове господарство, садівництво, LUFA Північ-Захід) в Ольденбурзі та Ганновері, в одинадцяти районних представництвах, десяти погоджувальних органах, п'яти лісових відомствах та багатьох інститутах і дослідницьких проектах біля 2.400 співробітників (Дивись Малюнок 3, Сторінка 17).

Малюнок 3: Робочі представництва сільськогосподарської палати Нижньої Саксонії

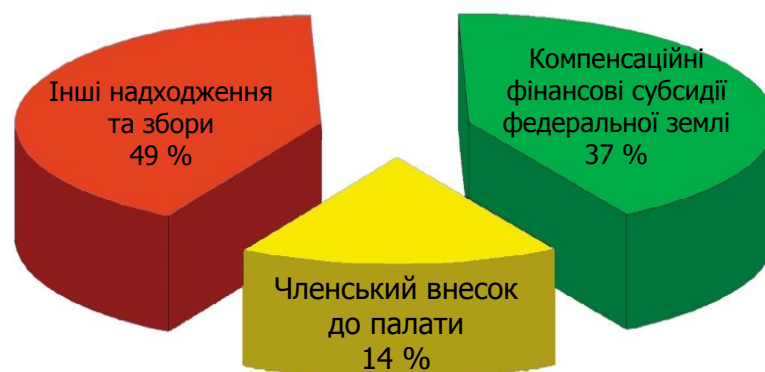

Джерело: Аграрна палата Нижньої Саксонії

2.4.6 Фінансування

Сільськогосподарська палата фінансується зі зборів, інших надходжень та дотацій (49 %), доходів з членських внесків до палати (= податки на палату) підприємств, які повинні сплачувати внески (14 %), а також з компенсаційних фінансових субсидій федеральної землі Нижня Саксонія (37 %). У 2014 році бюджет установи склав близько 193 мільйонів євро (Дивись Малюнок 4).

Малюнок 4: Бюджет сільськогосподарської палати Нижньої Саксонії у 2014 році

Джерело: Аграрна палата Нижньої Саксонії

2.4.7 Членський внесок до палати

Членський внесок до палати визначений в Законі про сільськогосподарську палату Нижньої Саксонії (LwKG):

§ 26

(1) Для покриття своєї потреби у фінансових засобах сільськогосподарська палата стягує внески/податки

1. з підприємств сільського та лісового господарства в значенні, відповідно до Закону про оцінку майна, так як земельні ділянки господарств є предметом земельного податку, від якого вони не звільняються. Якщо земельна власність оцінена як сільське або лісове господарство та не звільнена від оподаткування податком на землю, то внески також сплачуються, якщо земельна власність повністю або частково використовується як домашній сад або садово-городинна ділянка;
2. з підприємств узбережного рибництва та маленьких підприємств рибництва у відкритому морі, чиї рибпромислові судна мають реєструватися та маркуватися відповідно до риболовецького права Нижньої Саксонії.

§ 27

(1) Внески визначаються шляхом застосування ставки/розміру членських внесків на основі розрахунків.

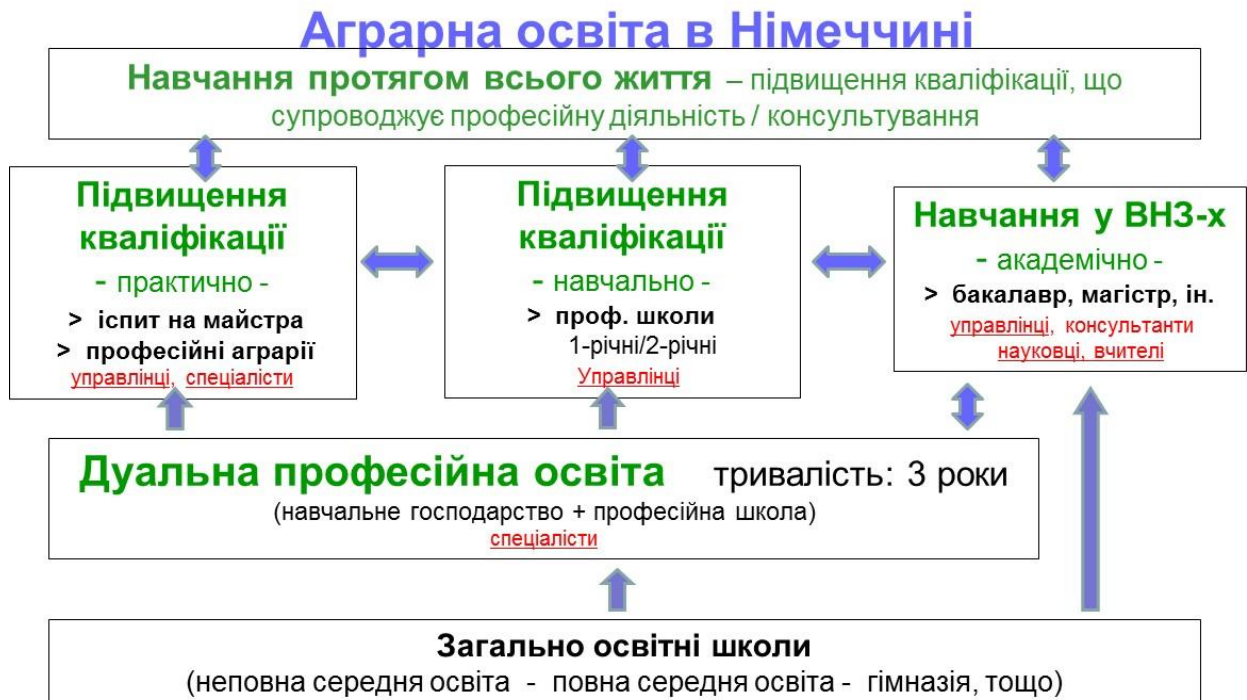
(2) Основа розрахунків для внесків, відповідно § 26 Абзацу 1 № 1 надалі визначається з податкової вартості господарчих одиниць або коефіцієнту оцінки сільськогосподарського та лісгосподарського майна, відповідно до приписів Закону про оцінку майна.

(5) Щорічний розмір членських внесків визначається у внесковому статуті.

2.5 Роль та завдання сільськогосподарської палати у впровадженні дуальної системи освіти, підвищення кваліфікації та подальшого навчання в сільському господарстві

Професійною освітою (також професійним навчанням) називається освіта, яка робить людину здатною займатися певною професією. При цьому слід розрізняти навчання у господарстві (господарче навчання), шкільне навчання (фахові школи, професійні фахові школи або професійні коледжі), навчання в дуальній системі (навчання у господарстві у поєднанні із професійною школою та міжгосподарчими навчальними курсами) освіта у вищому навчальному закладі (ВНЗ). (Дивись Малюнок 5, Сторінка 19).

Малюнок 5: Концепція професійної освіти в сільському господарстві в Німеччині

Джерело: Аграрна палата Нижньої Саксонії

2.5.1 Цілі професійної освіти

Професійна освіта – це передавання теоретичних знань та практичних вмінь, яке веде до професійної дієздатності. Професійне навчання характеризується наступними ознаками:

- проведення у впорядкованій послідовності навчання
- передача широкого спектру основної професійної освіти
- передача необхідних для професійної діяльності фахових вмінь та знань
- отримання необхідного професійного досвіду.

Дуальна освіта – це система професійної освіти. Навчання в дуальній системі здійснюється у двох місцях для навчання. Практичне навчання у господарстві при цьому доповнюється передачею теоретичних знань у професійній школі та/або інших навчальних установах за межами господарства (сільське господарство, наприклад, DEULA). (Дивись Малюнок 6, Сторінка 20)

Малюнок 6: Впорядкування завдань у «Дуальній системі» професійної освіти в сільському господарству

Навчальне місце господарство

- Практичне застосування
- Реальні ситуації
- Контакт з колегами
- Контакт з клієнтами
- Відшкодування/оплата праці

Навчальне місце професійна школа

- Фахово-теоретичне заглиблення
- Систематизація змісту навчання
- Контакт з іншими учнями
- Загальна освіта

Джерело: Аграрна палата Нижньої Саксонії

Правову основу для навчання у господарстві в Дуальній системі професійної освіти складає Закон про професійну освіту. Він регулює, зокрема, права та обов'язки учбово-виробничих підприємств (навчальних господарств) та учнів, договір про здобуття професійної освіти, який в кожному окремому випадку представляє правову основу відносин, пов'язаних із здобуттям професійної освіти, систему визнаних навчальних професій (спеціальностей), а також завдання відповідних установ, наприклад, сільськогосподарських палат.

Правові основи для другого місця навчання, професійної школи, визначає Закон про школу Нижньої Саксонії. Важливим визначенням тут є обов'язковість професійної школи: учні повинні відвідувати професійну школу, незалежно від того, закінчили вони чи ні обов'язкову 12-річну школу (загальне обов'язкове навчання).

Це зобов'язання ґрунтується на тому, що зміст професійної освіти та учбові плани професійних шкіл один із одним погоджені таким чином, що відмова від відвідування професійної школи лишатиме загальну освіту неповною. Щодо цього регулювання зводиться до Закону про школу, коли також шкільний навчальний зміст, який відноситься до професії, є складовою екзамену по завершенні навчання. Таким чином професійна школа займає своє постійне та непохитне місце в дуальній системі професійного навчання.

2.5.2 Завдання відповідальних установ

Відповідальні установи (наприклад, сільськогосподарська палата), відповідно до Закону про професійну освіту, мають наступні завдання:

- Вони приймають рішення щодо скорочення чи продовження часу навчання, а також про допуск до завершального іспиту або іспиту по завершенні підвищення кваліфікації (наприклад, іспити на майстра).
- Вони наглядають за проведенням професійного навчання та професійної перекваліфікації.
- Вони консультують учнів та призначають консультантів по навчанню.
- Вони ведуть реєстри стосунків/умов у професійному навчанні (наприклад, список учнів).
- Вони визначають придатність місць для навчання та вчителів.
- Вони призначають екзаменаційні комісії та видають правила здачі екзаменів.
- Вони проводять проміжні, завершальні іспити та іспити на майстрів.

Основою для господарчо-виробничого навчання є відповідний порядок навчання кожної професії/спеціальності.

2.5.3 Як на практиці відбувається навчання на фермера?

Навчання на фермера проводиться на визнаних/атестованих учбово-виробничих підприємствах та супроводжується навчанням у професійних школах і доповнюється міжгосподарчими навчальними курсами (DEULA, Echem). Загалом навчання триває три роки.

Відповідно до § 1 та § 14 Закону про професійну освіту (**BBiG**) основні моменти навчання полягають у:

- передачі фахових вмінь, знань та навичок. Так звана «професійна дієздатність». За змістом вона визначається Порядком навчання для кожної професії;
- уможливленні отримання першого професійного досвіду;

- сприянні розвитку характеру та
- попередженні загроз (наприклад, попередження тілесних ушкоджень завдяки дотриманню приписів щодо попередження нещасних випадків-UVV)

Навчання на базі підприємств ведеться протягом трьох – чотирьох днів на тиждень, один – два дні, що лишилися (регулювання відповідно до правових норм федеральної землі: в залежності від спеціальності та року навчання) пропонуються для навчання у професійній школі.

Виробниче/господарче навчання часто доповнюється міжгосподарчим, яке проводиться в установах, що належать до сільськогосподарської палати. Ці міжгосподарчі навчальні курси повинні задовольняти ті дефіцити у навчанні, які виникли в результаті спеціалізації навчального господарства. Тривалість таких навчальних курсів може складати від трьох до чотирьох тижнів на рік. В залежності від спеціальності, окремі навчальні курси можуть бути визначеними як обов'язкові до відвідування у відповідних навчальних порядках, а інші - добровільними.

2.5.4 Шкільна освіта/навчання

Навчання у професійній школі є підвідомчим шкільним наглядовим відомствам федеральних земель та підлягає визначенню відповідно до навчальних планів, які, в свою чергу, базуються на рамковому плані. Рамкові плани не є єдиними для всієї федерації на відміну від Порядків навчання та отриманих на їхній основі рамкових освітніх планів. Рамкові плани погоджуються вищою постійною Радою Міністрів культури федеральних земель, однак, існує іще базове право, що відповідні федеральні землі можуть індивідуально адаптувати рамкові плани до наявних в них умов. Тому для доброго узгодження роботи між професійною школою та навчанням в господарстві важливо вимагати, щоб відповідний рамковий план федеральної землі відповідав тому, що пропонує професійна школа.

Навчання у професійній школі охоплює фахово-теоретичну та загальну частину. Основні завдання полягають у:

- Передачі теоретичних фахових знань
- Поглибленні загальної освіти та
- Наданні документів про отримання професійної кваліфікації (завершення навчання).

Відвідування професійної школи, як правило, охоплює дванадцять навчальних годин на тиждень, що відповідало б двом навчальним дням. Однак, так як загалом надаватися можуть не повні заняття, викладання часто обмежується вісьмома годинами. Воно організується або в формі часткової зайнятості (щотижня один або два дні) або в формі блоків (зібрані в декілька тижнів «за раз»). Спеціальності з небагатьма професійними відносинами (так звані рідкі професії) об'єднуються у фахові класи на рівні федеральної землі або всієї федерації.

2.5.5 Іспити

Під час здобуття професійної освіти необхідно здавати проміжні іспити, які мають вказувати на успішність поточного навчання. Вони проводяться приблизно посередині навчання. В кінці строку навчання необхідно здати завершальний іспит, в якому необхідно довести екзаменаторам свою професійну компетенцію до вчинення відповідних дій.

Проведення іспитів мають організовувати відповідні відповідальні установи. Іспити приймаються створеними («скликаними») відповідальними установами екзаменаційними комісі-

ями. Попередня реєстрація на іспит здійснюється відповідно до діючого екзаменаційного порядку або через підприємство, на якому проводиться навчання, або через самого учня. Необхідні для попередньої реєстрації на складання іспиту документи є різними, в залежності від екзаменаційного порядку, однак, вони повинні мінімально складатися з:

- Копії договору про здобуття професійної освіти
- Копії останнього свідоцтва від професійної школи
- Документів, які підтверджують навчання або звітних зошитів
- Посвідчень про участь у міжгосподарських або поза господарських навчальних заходах.

Принципово, навчальне підприємство зобов'язане підготувати учня до іспиту.

У разі успішного складання іспиту «колишній» учень отримує три свідоцтва:

- Свідоцтво учбово-виробничого підприємства (навчального господарства)
- Свідоцтво професійної школи та
- Свідоцтво про завершення навчання – свідоцтво про отримання спеціальності або свідоцтво про присвоєння учню кваліфікації майстра кваліфікації.

Навчальне господарство зобов'язане, видати господарче свідоцтво.

Якщо завершальний екзамен не складено, то учень має право повторити спробу два рази. За запитом учня навчальні відносини можуть бути продовжені до наступної спроби здачі іспиту, однак, не довше ніж на один рік.

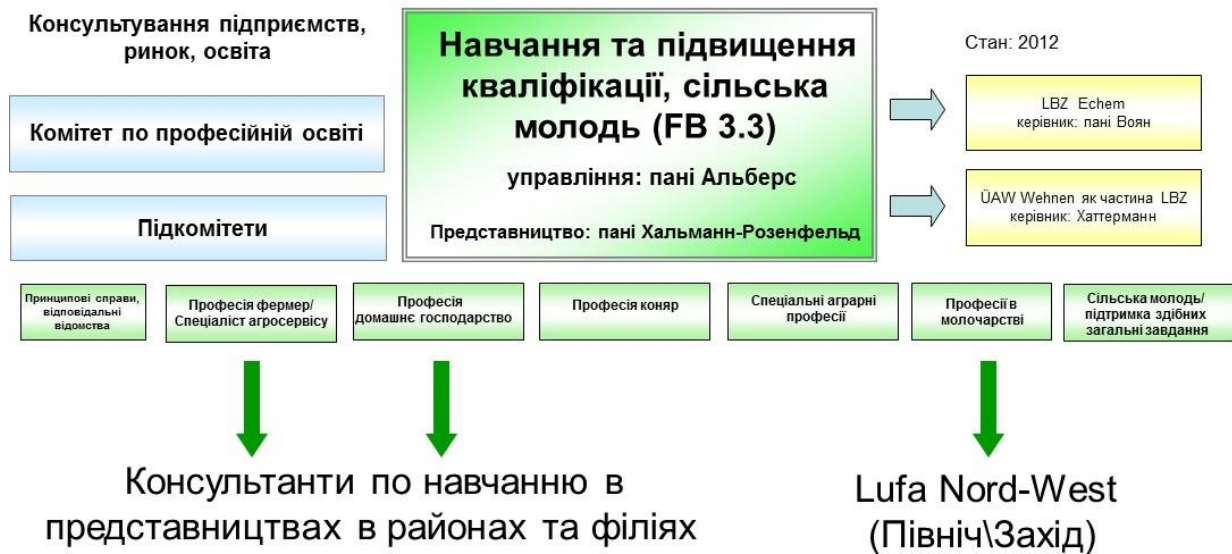
2.5.6 Відповідальність сільськогосподарської палати

(Дивись малюнок 7)

Сільськогосподарська палата Нижньої Саксонії, відповідно до положень Закону про професійну освіту, є відповідальною установою для професії в аграрній області в Нижній Саксонії, з завданнями:

- Визнання/акредитації учбово-виробничих підприємств/навчальних господарств
- Керівництво та нагляд за здобуттям професійної освіти,
- Консультування зайнятих осіб,
- Ведення реєстрів,
- Проведення іспитів.

Малюнок 7: Організація та виконання завдань щодо здобуття професійної освіти в сільськогосподарській палаті Нижньої Саксонії

Джерело: Аграрна палата Нижньої Саксонії

Є різні можливості для проходження навчання, які залежать від попередньої шкільної або професійної освіти. Навчання розподіляється на здобуття основної професійної освіти (перший навчальний рік) та професійну фахову освіту (другий та третій навчальні роки).

1. Навчання після звичайного відвідування школи:

В Нижній Саксонії для здобуття основної професійної освіти (1. Рік навчання) є дві можливості.

- Відвідується однорічна фахова професійна школа (BFS аграрного господарства). BFS аграрного господарства є школою з повною зайнятістю з одним практичним днем на тиждень на одному із учбово-виробничих підприємств, навчальному господарстві.
- В дуальній системі освіти укладається договір з одним із визнаних/акредитованих учбово-виробничих підприємств, навчальних господарств. Тоді, під час першого року навчання два рази на тиждень відвідується професійна школа.

На другому та третьому роках навчання завжди пропонується дуальна система навчання на учбово-виробничому підприємстві, навчальному господарстві та у супровід до цього один день на тиждень – для відвідування професійної школи. По закінченні другого року навчання складається проміжний іспит, а по завершенні третього року навчання – заключний іспит.

2. Скорочення навчання:

Майбутні учні, які вже мають атестат про закінчення середнього учбового закладу або вищого навчального закладу, можуть скоротити своє професійне навчання до двох років. Вони розпочинають тоді вчитися з 2-го навчального року. Про скорочення часу навчання прохання подається учнем та вчителем одразу ж при укладанні першого договору. Ця процедура діє також для тих учнів, які вже здобули певну професійну кваліфікацію (мають диплом про спеціальну освіту). Для подання заявки необхідно надати відповідні підтверджуючі документи.

2.5.7 Виклики та питання майбутнього в області професійної освіти

Перед дуальною системою професійної освіти в сільському господарстві стоять великі виклики. Конкретно мова йде про наступні запитання, на які необхідно знайти відповіді:

- Як необхідно поводитися із пришвидшенням фахових інновацій в професійній освіті?
- Як професійна освіта має пристосовуватися до змінених структур на аграрних ринках?
- Як професійна освіта має реагувати на вимоги різних цільових груп?
- Як в процесі навчання в аграрній області має використовуватися оцифрування даних?
- Як в майбутньому має кваліфікуватися навчальний персонал в професійних школах?
- Як виглядають концепції майбутнього структурного розвитку навчальних установ/місць для навчання?
- Як професійне навчання в майбутньому має фінансуватися?
- Як в майбутньому має виглядати політичний супровід та організація/форма професійного навчання?

2.6 Актуальні виклики та політичні рамкові умови для подальшого розвитку та перспективи сільськогосподарських палат

Майбутнє сільськогосподарських палат в Німеччині значним чином залежить, зокрема, від:

- Політичних рамкових умов
- Подальшого розвитку на сільськогосподарських ринках (зростання складності та динаміки)
- Зростаючих процесів глобалізації
- Темпу технічного розвитку
- Зростаючої зарегульованості в аграрній політиці та політиці поводження з навколишнім середовищем
- Зростання конкурентної позиції завдяки швидкій доступності ноу-хау та
- Необхідності перевірки правильності господарчих рішень.

З вище зазначеного для сільськогосподарського консультування можна вивести наступні тези для майбутніх сценаріїв:

1. в центрі уваги більше не стоїть саме консультування, а натомість - клієнт.
2. консультаційні підприємства будуть зростати та/або диверсифікуватися.
3. консультаційні продукти будуть розроблятися цілеспрямовано.
4. комунікаційна техніка стане обов'язковою складовою консультування.
5. підготовчі часи в консультуванні будуть скорочуватися.

В цьому зв'язку на сільськогосподарську палату створюється величезний тиск щодо необхідності до пристосування. Він, частково, є результатом описаної структури та організації сільськогосподарської палати. При цьому важливу роль відіграють наступні пункти:

- змінені рамкові умови,
- політичний вплив,
- внутрішня структура сільськогосподарської палати,
- завдання та їхні відносини між собою: консультування, підтримка та контроль.

2.6.1 Змінені рамкові умови

Німецькі сільськогосподарські палати повинні працювати у змінених політично-правових та суспільних рамкових умовах: діюча система самоуправління, а також статус уповноваженого федеральної землі в питаннях підтримки, консультування та контролю зараз частково підлягає сумнівам. Можливість для пристосування, про яку можна було б подумати, - це концентрація на завданнях по самоуправлінню та консультуванню.

2.6.2 Політичний вплив

Враховуючи велике значення продовольства, культурного ландшафту та захисту тварин, з боку суспільства все більше зростає друк, що сільськогосподарські палати включають в себе не тільки чисте представництво інтересів сільського господарства. В тому масштабі, як сільськогосподарські палати освоюють для себе нові поля задач (регіональний збут, надання послуг, розвиток регіонів), зростають і вимоги до того, що палати повинні відкрити свої структури та поля завдань для інших суспільних груп.

2.6.3 Внутрішня структура сільськогосподарських палат

Центральна область визначення задач палати – це консультування та підтримка сільськогосподарських, лісогосподарських, а також садівничих підприємств. Велика частина європейських програм підтримки, спеціальних для федерації або окремих федеральних земель, координується через палати. Виконання цих переданих завдань уможливорює отримання фінансових дотацій федеральних земель, які останніми роками значно скоротилися. Це змушує сільськогосподарські палати до дій.

Цей тиск може посилювати уряд федеральної землі таким чином, що він здатний дуже по-різному впливати на структуру та визначення завдань сільськогосподарської палати:

- Зміни законодавства: Закон про сільськогосподарські палати (спосіб в який проводяться вибори, завдання, фінансування, тощо).
- Передача завдань: надання або відкликання завдань, які знаходяться у відомстві вищих адміністративних органів.
- Розподіл фінансових засобів: розмір, свобода використання, прив'язка до певного проекту.
- Політика роботи з персоналом: підтримання або відхилення пропозиції по призначенню на посаду Директора палати.
- Залучення або відмова від компетенції палати при розробці законодавчих ініціатив та інших процесів воле формування.

Висновок: Вимоги та рамкові умови для роботи сільськогосподарських палат змінюються. Це зумовлює пристосування з боку сільськогосподарських палат (Дивись малюнок 8).

Малюнок 8: Зміни в сільському господарстві вимагають змін в сільськогосподарських палатах

Джерело: Аграрна палата Нижньої Саксонії

2.6.4 Завдання та їхні відносини між собою: консультування, підтримка та контроль.

Узгодженість консультування, підтримки та контролю в сільськогосподарській палаті піддаються випробуванню. Особливо критично в багатьох політичних колах розглядається поєднання державних завдань з фаховим представництвом інтересів для сільського господарства. Вирішення цієї проблеми поки не знайдено.

2.6.5 Висновок

Не дивлячись на окреслені тенденції, закриття сільськогосподарських палат не є бажаним з боку політики та суспільства. Це можна зокрема пояснити наступним чином, що

- сільськогосподарські палати, як самоуправні органи забезпечують пряму участь та право на участь у прийнятті тих, кого стосується справа (фермери).
- прямий зв'язок з основою збільшує сприйняття політичних заходів.
- робота сільськогосподарських палат коштує дешевше, ніж чисто державне аграрне управління, так як збори за надані послуги та членські внески складають значну частину загального фінансування.
- консультування, яке надають сільськогосподарські палати, є так більш дешевим для підприємств, які не можуть дозволити собі приватногосподарське консультування.

З точки зору сільськогосподарських палат необхідно зробити наступні кроки, щоб забезпечити їхнє існування та «незалежність» в майбутньому:

- скорочення фінансової залежності від державних дотацій, зокрема, через розбудову пропозиції послуг, які можуть надаватися.
- реструктуризація змістовної та просторової будови палати, включаючи адміністративні завдання.
- Відкриття нових областей завдань для діяльності (регіональний розвиток, консультування вище стоячих областей, сервісні послуги).

2.7 Рекомендації для України

Сільськогосподарські палати в Німеччині мають дуже довгу традицію. Заснування, розвиток та фінансування діяльності сільськогосподарських палат передбачають наявність відповідних рамкових умов. Правові основи для роботи сільськогосподарських палат в окремих федеральних землях створюють так звані «Законои про сільськогосподарські палати».

На рівні федерації або ЄС існує тільки незначна координуюча ланка, яка перш за все слугує для забезпечення ефективного обміну інформацією.

З урахуванням актуальної ситуації в Україні, перенесення як 1:1 правових рамкових умов, структури, організації, завдань та фінансування німецьких сільськогосподарських палат в Україну виглядає нереальним, так як для цього відсутні як політичні, так і правові передумови.

Хоча вже протягом багатьох років існують ініціативи для розвитку та формування сільськогосподарських палат в Україні, необхідні законодавчі рамкові умови для цього все ще відсутні. Хоча про розвиток сільськогосподарських палат в Україні було проголошено в «Стратегії розвитку аграрного сектору до 2020 року», необхідних рішень Парламенту щодо цього поки не прийнято.

До цього додається, що між заснованими в Україні сільськогосподарськими палатами (національний рівень, регіональний рівень: Запоріжжя, Львів) та сільськогосподарськими палатами в Німеччині існує вирішальна відмінність: правова форма.

Сільськогосподарські палати в Німеччині є публічно-правовими корпораціями, які беруть на себе державні завдання Міністерства, та як фахове відомство представляють фахові інтереси фермерів. Вони не беруть на себе аграрно-політичні завдання.

На відміну від цього, наявні в Україні сільськогосподарські палати є об'єднаннями, заснованими на засадах приватного права, які наразі не мають чітко визначеної цілі та завдань.

Проект Німецько-український агрополітичний діалог (АПД) міг би, наприклад, з урахуванням вище зазначеного, в співпраці з сільськогосподарською палатою Нижньої Саксонії в рамках своїх можливостей та за погодженням з українськими партнерами зробити свій внесок у розвиток сільськогосподарської палати в Україні.

В центрі уваги при цьому на початку могла б знаходитися всеохоплююча оцінка вихідної ситуації. Для цього, зокрема, повинно бути прояснене питання, що саме належить до завдань сільськогосподарських палат в Україні.

В якості другого кроку повинні бути визначені статус, правова основа, структура, фінансування та питання членства в організації.

Учасники семінару 10. лютого 2016 року у науково-методичному центрі «Агроосвіта» створили ініціативну групу, яка складається із представників загальноукраїнського громадського об'єднання «Сільськогосподарська палата України», Львівської сільськогосподарської палати, Запорізької сільськогосподарської палати та науково-методологічного центру «Аг-

роосвіта» з ціллю розробки статуту для громадської спілки «Національна сільськогосподарська палата України» та подальшої її реєстрації до травня 2016 року.

В цьому зв'язку, через Німецько-український агрополітичний діалог (APD) в співробітництві з сільськогосподарською палатою Нижньої Саксонії може надаватися консультаційна допомога при створенні законодавчих рамкових умов, а також розробці законопроекту для сільськогосподарської палати України та організоване його коментування. В подальшому з Німеччини можуть бути запропоновані документи та матеріали, а також прокоментовані письмові проекти (Закон, статут, тощо). Більше того, щодо окремих питань можуть цілеспрямовано організуватися фахово-інформаційні поїздки.

Також може бути надана підтримка по розробці концепції та розвитку необхідних проектів (Taieх, Twinning тощо) та налагоджені співробітництва з іноземними партнерами для впровадження інновацій.

В цьому контексті Німецько-український агрополітичний діалог може зробити вагомий внесок у покращення професійної освіти, підвищення кваліфікації та продовження навчання в сільському господарстві через введення та реалізацію модельного проекту з дуальної освіти на базі Німецько-українського аграрного демонстраційно-навчального центру (АДНЦ). Це може одночасно бути пілотним проектом сільськогосподарської палати в Україні.